

مشارکت عمومی

حاکمیت ملی و نظارت همگانی
در فقه سیاسی و حقوق اساسی

دکتر محسن اسماعیلی

دفتر نشر فرهنگ اسلامی

۱۳۸۴

چاپ اول: ۲۰۰۰ نسخه

اسماعیلی، محسن، ۱۳۳۹ -

مشارکت عمومی، حاکمیت و نظارت همگانی در فقه سیاسی و حقوق اساسی /
محسن اسماعیلی. - تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۴.
۹۶ ص.

ISBN : 964-476-119-7

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات قیبا.

کتابنامه: ص. [۸۳] - ۸۹؛ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. مشارکت اجتماعی - ایران - مطالعات تطبیقی. ۲. اسلام و دموکراسی -
ایران. الف. دفتر نشر فرهنگ اسلامی. ب. عنوان.

۳۰۲/۱۴۰۹۵۵

شماره تلفن ۷۷۷۱/HM

۴۹۲۱-۸۴ م

کتابخانه ملی ایران

دفتر مرکزی: پاسداران، خیابان شهید ناطق نوری، بوستان کتاب. تلفن: ۲۸۵۶۱۲۴
مرکز پخش و فروشگاه مرکزی: میدان ارک - جنب مسجد ارک. تلفن: ۳۱۱۲۱۰۰ - ۳۹۴۷۴۱۲
تلفن مرکز پخش: ۳۹۲۰۳۰۷

عنوان: مشارکت عمومی

حاکمیت ملی و نظارت همگانی در فقه سیاسی و حقوق اساسی

تألیف: دکتر محسن اسماعیلی

چاپ دوم: ۱۳۸۴

این کتاب در ۳۰۰۰ نسخه در چاپخانه دفتر نشر فرهنگ اسلامی لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.

همه حق چاپ محفوظ است.

شابک: ۷ - ۱۱۹ - ۴۷۶ - ۹۶۴

فروشگاه شماره یک: میدان انقلاب، بازارچه کتاب تلفن: ۶۴۶۹۶۸۵

فروشگاه شماره دو: میدان انقلاب، خیابان ۱۶ آذر تلفن: ۶۴۱۸۹۳۵

فروشگاه شماره سه: شمیران تلفن: ۲۷۱۲۳۵۱ فروشگاه شماره چهار: شریعتی تلفن: ۲۸۵۵۱۶۲

فروشگاه قم: خیابان ارم تلفن: ۷۷۳۸۱۵۰

فروشگاه مشهد: چهار راه شهدا، پشت باغ نادری، کوچه شهید خوراکیان، مجتمع گنجینه کتاب تلفن: ۲۲۱۴۸۳۱

فهرست

مقدمه	۱
فصل اول - حاکمیت ملی	۳
پیش‌گفتار - طرح موضوع و تقسیم بحث	۳
گفتار اول - اصل حاکمیت ملی و نظریه مردم‌سالاری	
در اسناد بین‌المللی	۶
۱- حاکمیت ملی؛ اساس نظریه مردم‌سالاری	۶
۲- بستر و مبانی پیدایش نظریه مردم‌سالاری	۱۰
۳- ابعاد حاکمیت ملی در نظریه مردم‌سالاری	۱۵
گفتار دوم - اصل حاکمیت ملی و نظریه مردم‌سالاری دینی	
در قانون اساسی	۲۲
۱- طرح نظریه «جمهوری اسلامی» و تناسب آن با اصل	
حاکمیت ملی	۲۲
۲- تاریخچه و نحوه تبیین مفهوم حاکمیت ملی در اصل	
پنجاه و ششم	۲۹
۳- تلفیق شیوه مردم‌سالارانه و جهان‌بینی توحیدی - ۳۸	

اول - پذیرش مردم سالاری به مثابه روش

اداره جامعه ۴۰

دوم - نفی مردم سالاری به مثابه یک

جهان بینی ۴۳

فصل دوم - نظارت همگانی ۴۹

پیش گفتار - طرح موضوع و تقسیم بحث ۴۹

گفتار اول - مبانی نظری ۵۲

۱- مبانی حق نظارت ۵۲

۲- مردم از نگاه حکومت اسلامی ۵۴

گفتار دوم - ماهیت و چیستی ۵۷

۱- حق یا تکلیف؟ ۵۷

۲- نتایج و آثار ۶۰

گفتار سوم - نظارتهای غیرمستقیم ۶۳

۱- شیوههای نظارت غیرمستقیم ۶۳

۲- پذیرش شیوههای جدید ۶۵

گفتار چهارم - نظارت مستقیم همگانی ۶۹

۱- ضرورت نظارت مستقیم همگانی ۶۹

۲- جلوههای نظارت مستقیم همگانی ۷۲

گفتار پنجم - نظارت همگانی در قانون اساسی ۷۵

۱- نظارتهای غیرمستقیم ۷۵

۲- نظارت مستقیم ۷۹

فهرست منابع ۸۳

مقدمه

مشارکت عمومی نیاز امروز و هر روز نظامهای سیاسی است که باید ساز و کارهای آن در قانون اساسی کشورها تبیین گردد. حضور مردم در صحنه، اصلی‌ترین پشتوانه حکومتهاست و باید در دو عرصه عمده تجلی یابد: یکی در تعیین نوع حکومت و انتخاب مجریان، که از آن به اصل حاکمیت ملی تعبیر می‌شود. و دیگری، در نظارت مستمر و مؤثر بر روند حاکمیت و کارکرد حاکمان که نظارت همگانی نام گرفته است.

این کتاب در پی آن است که در دو فصل جداگانه به تبیین موضوعهای یاد شده در نظام حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران و مقایسه آن با دیدگاههای رایج غربی در این زمینه پردازد و تفاوتها و امتیازهای آن را بیان نماید.

آرزومندم انتشار این مجموعه در سالی که با تدبیری

حکیمانه سال «همبستگی ملی و مشارکت عمومی» نام گرفته است، کمکی هر چند ناچیز به تقویت حضور آگاهانه‌تر یکایک شهروندان در عرصه‌های مختلف جامعه باشد؛ شهروندانی که هوشیاری، استقامت، مناعت طبع و از خودگذشتگی را همواره به رخ جهانیان کشانده و برای برپایی مردمی‌ترین حکومت دینی از هیچ کوششی فروگذار نکرده‌اند.

سلام و رحمت و برکات خداوند بر آنان و شهیدان سرافرازشان باد.

محسن اسماعیلی

اردیبهشت ۱۳۸۴